

Cezary Golik¹

Sporządzenie zarzutu popełnienia przestępstwa

Streszczenie

Artykuł dotyczy problematyki związanej z czynnościami organów postępowania przygotowawczego sprowadzającymi się do sformułowania wobec określonej osoby zarzutu popełnienia przestępstwa. Tytułowe „sporządzenie zarzutu popełnienia przestępstwa” – zarówno w wymiarze formalno-procesowym, jak i w ujęciu czysto technicznym – stanowi pierwszy składnik zespołu działań prowadzących do skierowania toczącego się śledztwa lub dochodzenia przeciwko danej osobie. Autor opracowania – z odwołaniem do odnośnych norm Kodeksu postępowania karnego oraz aktów wykonawczych – prowadzi rozważania poprzez próby interpretacji kolejno wyłaniających się, zdecydowanie praktycznych, zagadnień i problemów wynikających ze stosowania tych przepisów w obecnie nadanym im normatywnie brzmieniu. Poza zakresem opracowania pozostawiono kwestie materialnych i formalnych warunków, jakie muszą zaistnieć, aby przystąpienie przez organ procesowy do formułowania zarzutu popełnienia przestępstwa było dopuszczalne i uzasadnione, a także zagadnienia dotyczące późniejszej czynności ogłoszenia podejrzanemu sporządzonego już zarzutu popełnienia przestępstwa i jego przesłuchania.

Słowa kluczowe

Przedstawienie zarzutów, wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, postanowienie o przedstawienu zarzutów, zarzuty, zarzuty karne, podejrzanym, postępowanie przygotowawcze.

1. Uwagi wstępne

Sporządzenie zarzutu jest pierwszą czynnością związaną z przedstawieniem zarzutów, inauguruje instytucję przedstawienia zarzutów². Tytułowe „Sporządzenie zarzutu popełnienia przestępstwa” to określenie zbiorcze.

¹ Dr Cezary Golik, prokurator Prokuratury Rejonowej w Chorzowie.

² R. A. Stefański, Czynności przedstawienia zarzutów, Prok. i Pr. 2013, nr 7–8, s. 26.

Oznacza czynność procesową „sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów”, gdy zarzut przedstawiany jest w sposób „zwyczajny” (art. 313 § 1 k.p.k.) albo „wpisanie zarzutu w treść protokołu przesłuchania podejrzanego”, gdy zarzut przedstawiany jest w sposób „uproszczony”, a więc przede wszystkim w dochodzeniu (art. 325g § 2 k.p.k.), ale także w toku tzw. czynności prowadzonych w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.) oraz w tzw. dochodzeniu przyspieszonym (art. 517c § 1 k.p.k.). W pierwszym przypadku sporządzenie zarzutu oznacza sformułowanie całego postanowienia o przedstawieniu zarzutów, w którym sam zarzut (rozumiany jako wskazanie osoby podejrzanego, zarzucanego mu czynu oraz jego kwalifikacji prawnej) zajmuje miejsce centralne. W sytuacji „uproszczonej” sporządzenie zarzutu sprowadza się do sformułowania zdania opisującego zarzucany czyn i jego kwalifikację prawną, a następnie wpisaniu go w treść protokołu przesłuchania podejrzanego, gdyż reszta informacji odpowiadających treści postanowienia o przedstawieniu zarzutów będzie wynikać z treści protokołu sporządzanego w toku tego przesłuchania.

Przedstawienie zarzutów w postępowaniu przygotowawczym realizowane jest poprzez mechanizm ściśle określonych, następujących po sobie, czynności procesowych prowadzących do skierowania toczącego się śledztwa lub dochodzenia przeciwko konkretnej osobie. Czynności te składają się na instytucję przedstawienia zarzutów. Instytucja przedstawienia zarzutów jest zatem sformalizowaną formą pociągnięcia określonej osoby do odpowiedzialności karnej³, która stanowi zespół czynności rozpoczynających śledztwo lub dochodzenie przeciwko tej osobie⁴.

Instytucja przedstawienia zarzutów to mechanizm procesowy złożony przez ustawodawcę z czynności procesowych stanowiących zespół działań organów dochodzeniowo-śledczych prowadzących do konkretnego skutku procesowego, jakim jest skierowanie toczącego się postępowania przygotowawczego przeciwko określonej osobie. Mechanizm przedstawienia zarzutów to kolejno przeprowadzane, dające się wyodrębnić, czynności procesowe. W ujęciu doktrynalnym problemem jest ustalenie, jakie dokładnie czynności składają się na przedstawienie zarzutów. W literaturze procesu karnego prezentowane są zasadniczo dwa poglądy dotyczące przedmiotowej kwestii. Według pierwszego, na instytucję przedstawienia zarzutów składają się jedynie: sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, ogłoszenie treści tego postanowienia podejrzanemu oraz jego przesłuchanie, gdyż przeprowadzenie tych czynności jest niezbędne do skierowania postępowania przygotowawczego przeciwko danej osobie. Koncepcja ta znajduje

³ W. Grzeszczyk, *Postępowanie przygotowawcze w kodeksie postępowania karnego*, Kraków 1998, s. 65.

⁴ W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 283.

oparcie wprost w treści art. 313 § 1 k.p.k.⁵ Według drugiego poglądu, równie szeroko prezentowanego, na całość instytucji przedstawienia zarzutów składają się – poza wymienionymi wyżej czynnościami określonymi w art. 313 § 1 k.p.k. – także: pouczenie podejrzanego o prawie żądania podania mu ustnie podstaw zarzutów oraz prawie żądania sporządzenia i doręczenia uzasadnienia na piśmie, a także wykonanie przez organ procesowy tych czynności (art. 313 § 3 i 4 k.p.k.)⁶. Odosobnione stanowisko włącza do mechanizmu przedstawienia zarzutów czynność pisemnego pouczenia podejrzanego o jego uprawnieniach i obowiązkach (obecnie art. 300 § 1 k.p.k. – dop. Autora⁷). Ponadto zasadnym jest przyjęcie, iż ostatnią czynnością wchodzącą w skład instytucji przedstawienia zarzutów jest dokonanie zaawizowania o ich przedstawieniu w oparciu o przepis art. 21 § 1 i 2 k.p.k.⁸

Przy przyjęciu poglądu, że instytucja przedstawienia zarzutów nie składa się jedynie z czynności określonych w art. 313 § 1 k.p.k. w doktrynie funkcjonuje podział czynności składających się na ten mechanizm procesowy na: tzw. czynności zasadnicze (sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, jego ogłoszenie oraz przesłuchanie podejrzanego) oraz tzw. czynności uzupełniające do których zaliczane są czynności określone w art. 313 § 3 zd. 1 k.p.k.⁹ Inna koncepcja proponuje podział czynności składających się na przedstawienie zarzutów na tzw. czynności podstawowe oraz tzw. czynności uzupełniające. Rozróżnienie to oparte jest o analizę wewnętrznej systematyki Kodeksu postępowania karnego¹⁰, który w osobnych jednostkach redakcyjnych określa czynności niezbędne do skutecznego przedstawienia zarzutów (czynności określone art. 313 § 1 k.p.k.) oraz

⁵ M. Kurowski, (w:) B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2003, t. I, s. 970; J. Tylman, (w:) T. Grzegorzczak, J. Tylman, Polskie postępowanie karne, Warszawa 1998, s. 583; S. Kalinowski, Polski proces karny w zarysie, Warszawa 1979, s. 270; A. Ludwiczek, Wszczęcie postępowania przeciwko osobie jako moment przerwania biegu terminu przedstawienia karalności, *Iustitia* 2012, nr 2, s. 93; M. Siewierski, J. Tylman, M. Olszewski, Postępowanie karne w zarysie, Warszawa 1973, s. 200.

⁶ K. T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2013, s. 670; R. A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 1998, t. II, s. 77; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2011, t. II, s. 124; R. A. Stefański, Czynności..., *Prok. i Pr.* 2013, nr 7–8, s. 20.

⁷ S. Waltoś, Proces karny. Zarys systemu, Warszawa 2003, s. 477.

⁸ C. Golik, Zawiadomienie o wszczęciu postępowania przygotowawczego przeciwko określonej osobie (art. 21 § 2 k.p.k.), *PS* 2015, nr 3, s. 36–37.

⁹ D. Tarnowska, Instytucja przedstawienia zarzutów w polskim procesie karnym, *Szczecin* 2013, s. 47.

¹⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1375 z p. zm.). Akt prawny określany w tym opracowaniu skrótem „k.p.k.”

czynności mające względem tych pierwszych rolę jedynie uzupełniającą (art. 313 § 3 zd. 1 k.p.k.)¹¹.

Sporządzenie zarzutu popełnienia przestępstwa – niezależnie od tego, czy w danej sytuacji oznacza „sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów” (art. 313 § 1 k.p.k.), czy „wpisanie zarzutu w treść protokołu przesłuchania podejrzanego” (art. 325g § 2 k.p.k., art. 308 § 2 k.p.k. lub art. 517c § 1 k.p.k.) zawsze stanowi jedną z tzw. czynności zasadniczych/podstawowych instytucji przedstawienia zarzutów.

Projekcja art. 313 § 1 k.p.k. przez pryzmat tytułu niniejszego opracowania, a także analiza dalszych odnośnych przepisów „rozrzuconych” po Kodeksie postępowania karnego oraz w co najmniej kilku aktach prawnych niższej rangi dostarcza wielu interesujących problemów interpretacyjnych, często o zdecydowanie praktycznym znaczeniu, które wyłaniają się wokół działania procesowego określonego zbiorczą klamrą tytułu tego artykułu. Warto jest poświęcić tej problematyce nieco uwagi.

2. Forma procesowego udokumentowania sporządzonego zarzutu popełnienia przestępstwa

Postanowienie o przedstawieniu zarzutów musi mieć formę pisemną. Brak jest wprawdzie przepisu ustawy, który wprost stanowi o formie postanowienia tego rodzaju, lecz wniosek taki wypływa z treści art. 313 § 1 k.p.k. Zauważyć bowiem trzeba, że przepis ten nakazuje „sporządzić” postanowienie o przedstawieniu zarzutów, a od sporządzenia odróżnia kolejną czynność „ogłoszenia” tego postanowienia. Słownikowo „sporządzać” to tyle sa-

¹¹ R. A. Stefański, Skuteczność przedstawienia zarzutów, Prok. i Pr. 2013, nr 6, s. 10, który jednak błędnie wskazuje art. 313 § 2 k.p.k. jako określający tzw. czynności uzupełniające przedstawienia zarzutów – oczywiście jest, że chodzi o czynności określone w art. 313 § 3 k.p.k. Również w orzecznictwie sądowym dostrzegalny jest brak zgodności co do tego, jakie czynności procesowe wchodzi w skład instytucji przedstawienia zarzutów. Przeważają orzeczenia w których do czynności tych zalicza się jedynie: sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, jego ogłoszenie oraz przesłuchanie podejrzanego (z zastrzeżeniem wyjątku dla sytuacji określonej w art. 313 § 1 in fine k.p.k.), co odpowiada w wąskim spojrzeniu na procesowy mechanizm przedstawienia zarzutów składający się tylko z tzw. czynności zasadniczych/podstawowych (zob. postanowienie SN z dnia 24 kwietnia 2007 r., sygn. IV KK 31/07, Lex nr 262649; wyrok SN z dnia 24 czerwca 2013 r., sygn. V KK 453/12, Lex nr 1341289). Zauważyć jednak należy, że w niektórych judykatach prezentowany jest pogląd wedle którego do skutecznego przedstawienia zarzutów w wystarczającym jest ogłoszenie podejrzanemu treści zarzutu, co mogłoby sugerować, że czynność jego przesłuchania pozostaje poza instytucją przedstawienia zarzutów, w każdym razie nie zalicza się do jej tzw. czynności zasadniczych/podstawowych (zob. postanowienie SN z dnia 16 stycznia 2009 r., sygn. IV KK 256/08, OSNwSK 2009, nr 1, poz. 124; postanowienie SA w Krakowie z dnia 27 marca 2013 r., sygn. II Akz 96/13, Lex nr 1315686; wyrok NSA z dnia 26 lipca 2000 r., sygn. V SA 1405/99, Lex nr 49427).

mo, co „wykonywać coś; robić coś, np. sporządzać pisma, wykazy, listy, testament, notatki”¹². Oczywiście jest, że nakaz „sporządzenia” oznacza konieczność wytworzenia dokumentu określonej treści. „Ogłoszenie” zaś może dotyczyć tylko tego co zostało wcześniej „sporządzone” otrzymując postać pisemną. W przypadku, gdy zarzut przedstawiany jest w sposób „uproszczony”, to również jego treść musi zostać wpisana w protokół czynności przesłuchania podejrzanego. Nakaz taki wynika wprost z art. 325g § 2 k.p.k., gdzie dotyczy uproszczonej formy przedstawienia zarzutów w dochodzeniu. Przepis ten bowiem stanowi, że przesłuchanie osoby podejrzanego zaczyna się od powiadomienia jej o „treści zarzutu wpisanego do protokołu przesłuchania”. Nie ma wątpliwości, że analogiczna sytuacja musi mieć miejsce w toku przedstawienia zarzutów w ramach tzw. czynności prowadzonych w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.) oraz w dochodzeniu prowadzonym w ramach postępowania przyspieszonego (art. 517c § 1 k.p.k.), choć wskazane przepisy nie zawierają bezpośrednio sformułowanego nakazu wpisania zarzutu w treść protokołu przesłuchania podejrzanego¹³.

Postanowienie o przedstawieniu zarzutów sporządza się oddzielenie dla każdej osoby¹⁴. Postanowienie tego rodzaju sporządza się w jednym egzemplarzu do akt głównych sprawy (§ 57 ust. 1 i 2 Zarządzenia MS z dnia 21 lipca 2021 roku¹⁵ oraz § 69 ust. 1 i 2 Zarządzenia nr 4 KGP¹⁶), zaś jego

¹² M. Szymczak (red.), Słownik języka polskiego, Warszawa 1981, t. III, s. 298.

¹³ Zauważyć trzeba, że konieczność wpisania zarzutów w treść protokołu przesłuchania podejrzanego przesłuchiwanego w sytuacjach określonych w art. 325g § 2 k.p.k., art. 308 § 2 k.p.k. lub art. 517c § 1 k.p.k. rodzi pewien problem natury praktycznej. Konstrukcja druków protokołów czynności przesłuchania podejrzanego odzwierciedla bowiem wymóg zamieszczenia w nich treści określonych przepisami art. 148 § 1 k.p.k., ale też art. 147 § 1 k.p.k. i art. 313 § 3 k.p.k. oraz zachowania porządku przebiegu czynności związanych z przedstawieniem zarzutów. W tej sytuacji treść zarzutu – z braku innej możliwości – wписywana jest w pole przeznaczone dla wyjaśnień podejrzanego. Oznacza to, że organ prowadzący czynność rozpoczyna spisywanie protokołu niejako „od środka”, a tym samym sporządzenie zarzutu, czyli wписanie jego treści i kwalifikacji prawnej do protokołu, ma miejsce przed wykonaniem czynności wstępnych protokołowej czynności przesłuchania podejrzanego (jak oznaczenie daty i miejsca czynności, sprawy, prowadzącego i osób uczestniczących w tej czynności) oraz odebraniem danych o osobie podejrzanego i pouczeniem go o uprawnieniach przysługujących mu na mocy art. 313 § 3 k.p.k. W tym kontekście otwarcie protokołu, poprzez wписanie w jego treść zarzutu, który ma być ogłoszony, siłą rzeczy następuje przed formalnie wskazanym czasem rozpoczęcia czynności i zaburza jej chronologię.

¹⁴ R. A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, Kodeks..., t. II, s. 77.

¹⁵ Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 lipca 2021 roku w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów oraz innych działów administracji w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury (Dz. Urz. MS z dnia 22 lipca 2021 r., poz. 170). Akt prawny określany w tym opracowaniu skrótem „Zarządzenie MS z dnia 21 lipca 2021 roku”.

¹⁶ Zarządzenie nr 4 Komendanta Głównego Policji z dnia 9 lutego 2017 roku w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowych śledczych Policji oraz przechowy-

kopia trafia do akt podręcznych prokuratora (§ 59 ust. 2 Zarządzenia MS z dnia 21 lipca 2021 r.)¹⁷ albo do akt kontrolnych funkcjonariusza Policji (§ 75 ust. 1 i 2 Zarządzenia nr 4 KGP) prowadzących lub nadzorujących postępowanie przygotowawcze w którym postanowienie to sporządzono. Protokół przesłuchania podejrzanego z wpisanym w jego treść zarzutem sporządza się w jednym egzemplarzu do akt głównych postępowania, a jego kopia – jak się wydaje – może zostać zamieszczona w aktach podręcznych prokuratora (§ 59 ust. 2 Zarządzenia MS z dnia 21 lipca 2021 roku) albo aktach kontrolnych funkcjonariusza Policji (choć w tym przypadku brak po temu wyraźnej podstawy prawnej).

3. Konstrukcja i treść zarzutu popełnienia przestępstwa

3.1. Kwestie wstępne i wymogi ogólne

Postanowienie o przedstawieniu zarzutów – od strony zawartości treściowej – powinno odpowiadać ogólnym warunkom stawianym postanowieniom (art. 94 § 1 pkt 1 – 5 k.p.k.) oraz warunkom szczególnym przewidzianym dla postanowienia tego rodzaju (art. 313 § 2 k.p.k.). Powinno zatem zawierać oznaczenie organu oraz osoby wydającej to postanowienie (art. 94 § 1 pkt 1 k.p.k.), datę jego wydania (art. 94 § 1 pkt 2 k.p.k.), wskazanie sprawy i kwestii, której dotyczy (art. 94 § 1 pkt 3 k.p.k.) oraz rozstrzygnięcie z podaniem podstawy prawnej (art. 94 § 1 pkt 4 k.p.k.). Postanowienie o przedstawieniu zarzutów nie musi zawierać uzasadnienia, gdyż takowe sporządza się – co do zasady – na wniosek podejrzanego (ewentualnie również na wniosek jego obrońcy), co oznacza, że art. 313 § 3 k.p.k. jest w tym zakresie przepisem szczególnym względem przepisu art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k.¹⁸ Szczególne wymogi treści postanowienia o przedstawieniu zarzutów to obowiązek wskazania podejrzanego, dokładnego określenia zarzucanego mu czynu i jego kwalifikacji prawnej (art. 313 § 2 k.p.k.).

Praktyka organów ścigania wypracowała wzorzec postanowienia o przedstawieniu zarzutów zawierający wszystkie składniki przewidziane w art. 94 § 1 pkt 1–4 k.p.k. oraz w art. 313 § 2 k.p.k.¹⁹ Od strony technicznej

wania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym (Dz. Urz. KGP z 2017 r., poz. 9). Akt prawny określany w tym opracowaniu skrótem „Zarządzenie nr 4 KGP”.

¹⁷ M. Gabriel-Węglowski, Regulamin prokuratury. Komentarz do § 121–272 oraz § 329–345 Regulaminu urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, Warszawa 2013, s. 96.

¹⁸ Szerzej o uzasadnieniu zarzutów w postępowaniu przygotowawczym: C. Golik, Uzasadnienie decyzji o przedstawieniu zarzutów w postępowaniu przygotowawczym, WPP 2019, nr 3, s. 5 i n.

¹⁹ Zob. treść druku „Postanowienie o przedstawieniu – o uzupełnieniu – o zmianie postanowienia o przedstawieniu zarzutów” (Ms/Post.3–9118) stosowanego w jednostkach organizacyj-

postanowienie takie dzieli się na: tzw. część wstępną (sygnatura akt, oznaczenie rodzaju postanowienia sprowadzające się do sformułowania „Postanowienie o przedstawieniu zarzutów”, określenie organu lub osoby sporządzającej to postanowienie, datę i miejsce jego sporządzenia, oznaczenie sprawy oraz wskazanie podstawy prawnej decyzji o przedstawieniu zarzutów), tzw. część właściwą (określenie osoby podejrzanego, określenie zarzucanego tej osobie czynu i jego kwalifikacji prawnej oraz podpis osoby formułującej zarzut), tzw. część końcową (wzmianki o ogłoszeniu treści postanowienia oraz doręczeniu jego odpisu wraz z tłumaczeniem osobie niewładającej językiem polskim w wystarczającym stopniu z podaniem daty i podpisami osób dokonujących tych czynności oraz informacją o pouczeniu podejrzanego o uprawnieniach przewidzianych w art. 313 § 3 k.p.k. wraz z miejscem na zamieszczenie jego żądań zgłoszonych w związku z takim pouczeniem)²⁰. Część końcowa druków postanowienia o przedstawieniu zarzutów stosowanych w Prokuraturze przewiduje pole na odnotowanie informacji o uczynieniu przez prokuratora zawiadomień wskazanych treścią art. 21 § 2 k.p.k., co jest zgodne z tym przepisem i co również w zgodzie z nim – a zatem słusznie – nie znajduje się na drukach stosowanych przez Policję²¹.

Zgodnie z regulacjami obowiązującej procedury karnej postanowienie o przedstawieniu zarzutów powinno zawierać, po pierwsze, „oznaczenie osoby lub osób oraz organu je wydającego” (art. 94 § 1 pkt 1 k.p.k.). Zaznaczyć w tym miejscu należy, że postanowienie o przedstawieniu zarzutów – podobnie jak inne postanowienia postępowania przygotowawczego – wydawane jest zawsze jednoosobowo, a co za tym idzie nigdy nie znajdzie zastosowania wymóg wskazania w treści tego postanowienia „osób” je wydających (art. 94 § 1 pkt 1 k.p.k.), gdyż kolegialność wydawania orzeczeń zastrzeżona jest dla etapu postępowania przed sądem. Jeśli postanowienie o przedstawieniu zarzutów wydał prokurator, to w tym miejscu należy wskazać jego imię, nazwisko oraz stanowisko służbowe (§ 39 zd. 2 Regulaminu prokuratorskiego²²). W ten sposób jednocześnie następuje oznaczenie organu i osoby wydającej postanowienie. W przypadku, gdy w toku dochodzenia postanowienie o przedstawieniu zarzutów wydaje Policja, to organem

nych Prokuratury oraz treść druku „Postanowienie o przedstawieniu zarzutów – o uzupełnieniu zarzutów – o zmianie zarzutów” (MS-26) stosowanego w jednostkach Policji.

²⁰ F. Prusak, Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym, Warszawa 1973, s. 82–83.

²¹ Zob. treść druku „Postanowienie o przedstawieniu – o uzupełnieniu – o zmianie postanowienia o przedstawieniu zarzutów” (Ms/Post.3–9118) stosowanego w jednostkach organizacyjnych Prokuratury.

²² Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 roku Regulamin w ewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 1115). Akt prawny określany w tym opracowaniu skrótem „Regulamin prokuratorski”.

wydającym postanowienie jest jednostka Policji w której pełni służbę funkcjonariusz sporządzający to postanowienie. Jego stopień służbowy, stanowisko, imię oraz nazwisko również zamieszcza się na postanowieniu w spełnieniu wymogu określonego przepisem art. 94 § 1 pkt 1 k.p.k. W przypadku, gdy zarzut jest przedstawiany w sposób „uproszczony” oznaczenie organu i osoby przeprowadzającej czynność wynika z części wstępnej protokołu przesłuchania podejrzanego (art. 148 § 1 pkt 1 k.p.k.).

Określony przepisem art. 94 § 1 pkt 2 k.p.k. wymóg wskazania „daty wydania” postanowienia o przedstawieniu zarzutów oznacza de facto wymóg wskazania daty jego „sporządzenia”, co należy rozumieć jako moment zakończenia czynności formułowania treści wszystkich koniecznych składników tego postanowienia i opatrzenia go podpisem uprawnionej do tej czynności osoby. Jako datę wydania podaje się dzień w którym sporządzono postanowienie, niezależnie od tego kiedy nastąpi jego ogłoszenie. Promulgacja postanowienia nie jest do tego konieczna. Nie może być inaczej, gdyż data ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów jest często nieznaną w momencie jego sporządzenia, a z chwilą zakończenia sporządzania postanowienie musi być opatrzone jakąś datą. Do absurdu prowadziłoby rozumowanie, że datą wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów jest data jego ogłoszenia, co rodziłoby konieczność zmiany treści uprzednio sporządzonego postanowienia tego rodzaju. Wskazanie daty przedstawienia zarzutu w sposób „uproszczony” wynika z treści sporządzanego w tej sytuacji protokołu przesłuchania podejrzanego (art. 148 § 1 pkt 1 k.p.k.). Dodać trzeba, że praktyka sporządzania postanowień o przedstawieniu zarzutów nakazuje wskazanie daty wydania takiego postanowienia uzupełnić określeniem „miejsca jego wydania”, czego dowodzi treść urzędowych druków postanowień tego rodzaju²³ i co nie ma oparcia w przepisie art. 94 § 1 k.p.k. Jest to jednak okoliczność drugoplanowa, która nie ma wpływu na bieg postępowania. W przypadku przedstawiania zarzutów w sytuacjach określonych w art. 308 § 2 k.p.k., art. 325g § 2 k.p.k. i art. 517c § 1 k.p.k. miejsce wykonania czynności wynika z protokołu przesłuchania podejrzanego, który zostaje sporządzony w toku tej czynności (art. 148 § 1 pkt 1 k.p.k.).

Wskazany przepisem art. 94 § 1 pkt 3 k.p.k. wymóg określenia „sprawy”, w której wydaje się postanowienie o przedstawieniu zarzutów, spełnia się poprzez określenie czynu będącego przedmiotem wszczętego dochodzenia lub śledztwa w którym wydawane jest to postanowienie wraz ze wskazaniem jego kwalifikacji prawnej odpowiadającej jednemu z określonych ustawami typów przestępstw. Słusznie zauważono, że w stosunku do postanowienia

²³ Zob. treść druku „Postanowienie o przedstawieniu – o uzupełnieniu – o zmianie postanowienia o przedstawieniu zarzutów” (Ms/Post.3–9118) stosowanego w jednostkach organizacyjnych Prokuratury oraz treść druku „Postanowienie o przedstawieniu zarzutów – o uzupełnieniu zarzutów – o zmianie zarzutów” (Ms–25) stosowanego w jednostkach Policji.

o wszczęciu postępowania przygotowawczego (art. 303 k.p.k.) postanowienie o przedstawieniu zarzutów zawiera jednak dodatkowy element w postaci konkretyzacji osoby sprawcy²⁴. Przewidziany w art. 94 § 1 pkt 3 k.p.k. wymóg określenia „kwestii, której postanowienie dotyczy”, to nic innego jak nakaz stwierdzenia, że postanowienie jest wydawane „w przedmiocie przedstawienia zarzutu”. W przypadku, gdy czynność przedstawienia zarzutów przeprowadzana jest w sposób odformalizowany treść protokołu czynności przesłuchania podejrzanego odzwierciedla wymogi art. 94 § 1 pkt 3 k.p.k. stawianie postanowieniom o przedstawieniu zarzutów.

W postanowieniu o przedstawieniu zarzutów zawiera się „rozstrzygnięcie z podaniem podstawy prawnej” (art. 94 § 1 pkt 4 k.p.k.). Jest to najważniejszy składnik formalny każdego postanowienia, zaś w przypadku postanowienia o przedstawieniu zarzutów uzyskuje on szczególną rangę. „Podstawą prawną” wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów w śledztwie jest art. 313 § 1 k.p.k. Jeśli takie postanowienie jest wydawane w dochodzeniu koniecznym jest wskazanie nadto przepisu art. 325a § 2 k.p.k., gdyż przepisy rozdziału 36a Kodeksu postępowania karnego nie zawierają autonomicznej regulacji stanowiącej podstawę wydawania postanowień o przedstawieniu zarzutów, co rodzi konieczność odwoływania do przepisów regulujących przebieg śledztwa. Podobnie rzecz będzie wyglądać w dochodzeniu prowadzonym w postępowaniu przyspieszonym, kiedy organ je prowadzący zdecydować się przedstawiać zarzut w sposób „zwyczajny”. „Rozstrzygnięciem” postanowienia o przedstawieniu zarzutów będzie stwierdzenie, że określonej osobie postanowiono przedstawić zarzut popełnienia określonego przestępstwa. W tym zakresie zastosowanie znajdzie już przepis art. 313 § 2 k.p.k. jako konkretyzujący normę art. 94 § 1 pkt 4 k.p.k. i wprowadzający szczególne wymogi formalne dla postanowienia o przedstawieniu zarzutów. W przypadku, gdy zarzut przedstawiany jest w sposób „uproszczony” rozstrzygnięciem jest jego treść (opis czynu wraz z jego kwalifikacją prawną) wpisaną do protokołu przesłuchania podejrzanego. Podstawą prawną zaś przepisy art. 308 § 2 k.p.k., art. 325g § 2 k.p.k. i art. 517c § 1 k.p.k., które określają warunki i tryb dopuszczalności przedstawiania zarzutów bez sporządzania postanowienia o przedstawieniu zarzutów.

3.2. Znaczenie art. 313 § 2 k.p.k. i wymóg „dokładności” w formułowaniu zarzutu popełnienia przestępstwa

Art. 313 § 2 k.p.k. wprowadza szczególne wymogi formalne dla treści postanowienia o przedstawieniu zarzutów, które „rozszerzają” te wynikające z przepisu art. 94 § 1 pkt 4 k.p.k. Przepis art. 313 § 2 k.p.k. jest odpowiedni-

²⁴ F. Prusak, Pociągnięcie..., s. 82.

kiem art. 269 § 2 k.p.k. z 1969 roku²⁵ oraz odpowiada treści art. 237 § 2 k.p.k. z 1928 roku²⁶ w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 marca 1956 roku²⁷, z tym wszakże zastrzeżeniem, że wówczas nie podkreślano wymogu „dokładności” określenia czynu zarzucanego podejrzanemu i jego kwalifikacji prawnej (art. 237 § 2 pkt b k.p.k. z 1928 roku). Z przepisu art. 313 § 2 k.p.k. wynika wymóg jednoznacznego zindywidualizowania treści postanowienia o przedstawieniu zarzutów – zarówno co do osoby jego adresata, jak i zawartego w nim względem tej osoby twierdzenia o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przez nią określonego przestępstwa – co służyć ma przede wszystkim ochronie prawa tej osoby do obrony przez zakreślenie obrazu przedmiotu zarzutu, wobec którego obrona może być podjęta. Słusznie zwraca się więc uwagę, że ogólnikowe sformułowanie zarzutu powoduje uzyskiwanie wyjaśnień prowadzących do podmiotowego i przedmiotowego rozwoju postępowania²⁸. Ogólnikowy sposób sformułowania zarzutu będzie zatem stał na przeszkodzie realizacji prawa do obrony, będzie także sprzeczny z zasadą *fair trial*, która ma cechować sposób postępowania organów prowadzących postępowanie karne względem osób, których dotyczą jego skutki. Trafnie podkreślano w orzecznictwie, że przepis art. 269 § 2 k.p.k. z 1969 roku (któremu obecnie odpowiada art. 313 § 2 k.p.k. – dop. Autora) stanowi, iż postanowienie o przedstawieniu zarzutów winno zawierać między innymi dokładne określenie zarzucanego czynu. Ogólnikowość zarzutów stawianych podejrzanemu w śledztwie wpływa na jego obronę, utrudniając ją w znacznym stopniu, co powoduje, iż naruszenie przepisu art. 269 § 2 k.p.k. (z 1969 roku – dop. Autora) nie może być przed sądem konwalidowane i to nawet przez sporządzenie już we właściwej formie nowego aktu oskarżenia²⁹. Dokładne określenie zarzucanego czynu ma znaczenie również dla wykluczenia możliwości prowadzenia ponownego postępowania karnego, gdy wcześniejsze co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo prowadzenia postępowania przeciwko danej osobie w sytuacji, gdy wcześniej wszczęte postępowanie o ten sam czyn toczy się przed innym organem postępowania karnego³⁰. Nie może być wąt-

²⁵ Ustawa z dnia 13 kwietnia 1969 roku Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1969 r., Nr 13, poz. 96 z p. zm.). Akt prawny określany w tym opracowaniu skrótem „k.p.k. z 1969 roku”.

²⁶ Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 19 marca 1928 roku Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1928 r., Nr 33, poz. 313 z p. zm.). Akt prawny określany w tym opracowaniu skrótem „k.p.k. z 1928 roku”.

²⁷ Dekret Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1955 roku o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz. U. z 1955 r., Nr 46, poz. 309). Zmiana weszła w życie z dniem 1 marca 1956 roku.

²⁸ K. Krasny, Prawidłowe formułowanie zarzutów i konkluzji aktów oskarżenia, Prok. i Pr. 1995, nr 11–12, s. 126.

²⁹ Postanowienie SA w Katowicach z dnia 8 lutego 1995 r., sygn. II AKz 23/95, Prok. i Pr. 1995, nr 7–8, dodatek „Orzecznictwo”, poz. 31.

³⁰ K. T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, Kodeks..., s. 671; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks..., t. II, s. 128.

pliwości, że „dokładne określenie zarzucanego czynu i jego kwalifikacji prawnej” jest również wymagane w przypadku wpisywania treści zarzutu w protokół przesłuchania podejrzanego przed jego ogłoszeniem w warunkach art. 308 § 2 k.p.k., art. 325g § 2 k.p.k. lub art. 517c § 1 k.p.k.

Zgodnie z art. 313 § 2 k.p.k. postanowienie o przedstawieniu zarzutów ma zawierać, po pierwsze, „wskazanie podejrzanego”. Choć ustawa nie wymaga tego wprost – jak w przypadku „określenia zarzucanego czynu i jego kwalifikacji prawnej” – to nie ulega wątpliwości, że wskazanie podejrzanego również musi być „dokładne”. Wskazanie takie ma zatem nastąpić w sposób jednoznacznie indywidualizujący osobę, której zdecydowano się przedstawić zarzut³¹. Nie oznacza to konieczności wskazania tej osoby z imienia i nazwiska³². Może się bowiem zdarzyć, że postępowanie jest kierowane wobec osoby, której personalia są nieznane (np. ujęty na gorącym uczynku przestępstwa sprawca, który konsekwentnie odmawia podania swoich danych osobowych). W takiej sytuacji indywidualizowanie osoby w treści postanowienia o przedstawieniu zarzutów może nastąpić poprzez podanie jej płci, przybliżonego wieku, rysopisu lub widocznych znaków szczególnych, a więc podobnie jak w liście gończym (art. 280 § 1 pkt 2 k.p.k.) lub jak w protokole zatrzymania osoby podejrzej o popełnienie przestępstwa, co do której nie można ustalić tożsamości (art. 244 § 3 k.p.k.). Najczęściej w postanowieniach o przedstawieniu zarzutów indywidualizowanie podejrzanego następuje jednak poprzez podanie jego imienia i nazwiska. Nie będzie to wystarczające, gdy w sprawie występuje jeszcze inna osoba o takich samych danych – wtedy koniecznym będzie zamieszczenie w postanowieniu informacji uszczegóławiających, jak chociażby imienia ojca, daty jego urodzenia albo numeru PESEL. Brak jest przeszkód po temu, aby indywidualizacja osoby podejrzanego wobec sporządzanego postanowienia o przedstawieniu zarzutów nastąpiła poprzez dołączenie zdjęcia tej osoby albo jej karty daktyloskopijnej jako załącznika do postanowienia³³. Gdy niemożność ustalenia tożsamości osoby mającej zostać podejrzanym w postępowaniu karnym jest trwała rozważaniu należy podać nadanie jej tzw. tożsamości zastępczej w oparciu o przepis art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 28 listopada 2014 roku Prawo o aktach stanu cywilnego³⁴. W sytuacji, gdy zarzut jest przed-

³¹ J. Kosonoga, (w:) J. Kosonoga, S. Cora, K. Dudka, K. Eichstaedt, A. Kiełtyka, J. Kordeczuk, J. Kosonoga, C. Kulesza, M. Rogalski, J. Skorupka, R. A. Stefański, J. Tylman, K. Woźniewski, System Prawa Karnego Procesowego. Tom X – Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016, s. 753; R. A. Stefański, Czynności..., s. 26.

³² T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Komentarz do art. 313 k.p.k. – wyd. elektroniczne Lex Omega 2014.

³³ J. Kosonoga, (w:) J. Kosonoga, S. Cora, K. Dudka, K. Eichstaedt, A. Kiełtyka, J. Kordeczuk, J. Kosonoga, C. Kulesza, M. Rogalski, J. Skorupka, R. A. Stefański, J. Tylman, K. Woźniewski, System..., t. X, s. 753.

³⁴ Tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 1378.

stawiany w sposób odformalizowany wskazanie podejrzanego wynikać będzie wprost z treści protokołu czynności jego przesłuchania, w czasie której odebrane zostaną dane osobowe jednoznacznie indywidualizujące tę osobę (choćby miały to być jedynie dane rysopisowe). Na koniec przypomnieć należy, że indywidualizacja wskazania podejrzanego w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów sprowadza się także do tego, że postanowienia tego rodzaju sporządza się oddzielenie dla każdej osoby³⁵. Odpowiednio, w razie przedstawiania zarzutu w sposób „uproszczony”, przeprowadza się osobno protokołowane czynności tego rodzaju dla każdego podejrzanego.

Kolejnym koniecznym składnikiem postanowienia o przedstawieniu zarzutów jest wymóg „dokładnego określenia zarzucanego podejrzanemu czynu” (art. 313 § 2 k.p.k.). Słusznie wskazuje się w doktrynie, iż podkreślenie przez ustawodawcę, że określenie czynu ma być „dokładne” oznacza konieczność na tyle szczegółowego jego określenia, by nie budziło wątpliwości jaki czyn jest zarzucany³⁶. Dokładne określenie czynu jest jednym z filarów zasady prawa do obrony przyznanego podejrzanemu, który ma szczególny interes w tym, aby wiedzieć jakie przestępstwo mu się zarzuca. Tylko wtedy będzie on mógł prowadzić rzeczową obronę. Z doniosłości tej kwestii zdaje sobie sprawę ustawodawca wielokrotnie zaznaczając obowiązek konkretnego i ścisłego określania czynu będącego przedmiotem postępowania na danym jego etapie. I tak, w przypadku postanowienia o przedstawieniu zarzutów wymóg „dokładności” określenia czynu wynika z art. 313 § 2 k.p.k., choć ustawodawca w tym miejscu nie wyjaśnia, co należy rozumieć pod tym pojęciem. Zdecydowanie bardziej precyzyjnie określono tą kwestię w przypadku aktu oskarżenia, który powinien zawierać „dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody” (art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k.), a wymóg ten dotyczy odpowiednio także wniosku o warunkowe umorzenie postępowania (art. 336 § 2 zd. 1 k.p.k.). W dziwny sposób stopień szczegółowości dookreślenia czynu „spada” na etapie wyrokowania. Wyrok skazujący ma wprawdzie zawierać „dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego kwalifikację prawną” (art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.), ale nie wiadomo dlaczego takiego wymogu nie postawiono wyrokowi uniewinniającemu lub umarzającemu postępowanie karne, skoro osoby nimi objęte mogą mieć równie silny interes w tym, aby prawomocnie osądzony czyn był jednoznacznie i ostatecznie opisany, co przecież zabezpiecza przed ewentualnością prowadzenia kolejnego postępowania w tym samym przedmiocie.

³⁵ R. A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks...*, t. II, s. 77.

³⁶ R. A. Stefański, *Czynności...*, s. 26.

Skoro postępowanie przygotowawcze może być prowadzone jedynie wtedy i tylko tak długo jak trwa uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa – na etapie postępowania *in personam* oznacza to uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa przez konkretnego podejrzanego – to w razie wykonania wszystkich koniecznych czynności tego postępowania i utrzymywania się stanu uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa przez podejrzanego oznaczać to będzie obowiązek skierowania wobec niego aktu oskarżenia (ewentualnie wniosku określonego w art. 335 § 1 k.p.k. albo wniosku o warunkowe umorzenie postępowania). Innymi słowy, jeśli zarówno zasadność, jak i treść zarzutu nie zostaną zweryfikowane z korzyścią dla podejrzanego w toku postępowania przygotowawczego, to zarzut w niezmienionej postaci winien znaleźć się w skardze zasadniczej kończącej śledztwo lub dochodzenie. Takie spojrzenie na treść postanowienia o przedstawieniu zarzutów (odpowiednio zarzutu przedstawionego w sposób „uproszczony”) przemawia za tym, by w postanowieniu tym czyn był opisany w taki sam sposób jak w akcie oskarżenia³⁷. Oznacza to, że sformułowanie „dokładne określenie zarzucanego czynu” zawarte w art. 313 § 2 k.p.k., to przynajmniej takie jego określenie, które zawiera „wskazanie czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody” (art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k.)³⁸. W tym ujęciu przepis art. 313 § 2 k.p.k. wskazuje na elementy niezbędne treści postanowienia o przedstawieniu zarzutów³⁹. Nie jest przy tym wykluczone zamieszczenie w formułowanym opisie czynu innych jeszcze składników uznanych za istotne, nawet jeśli nie mają one znaczenia dla kwalifikacji prawnej⁴⁰. Wymóg zgodności treści zarzut postawionego podejrzanemu w postępowaniu przygotowawczym oraz zarzutu zawartego w akcie oskarżenia może ulec rozluźnieniu tylko w zakresie niepowodującym konieczności dokonywania zmiany zarzutu przed skierowaniem aktu oskarżenia (*arg. ex art. 314 k.p.k.*)⁴¹. Dlatego też zasadnie wskazano, że z treści art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. wynika obowiązek zharmonizowania zarzutu aktu oskarżenia z postanowieniem o przedstawieniu zarzutów w tym sensie, że w obu tych dokumentach procesowych chodzić musi o ten sam czyn, a brak takiej spójności będzie stanowić wadę formalną aktu oskarżenia, której usunięcie następuje w trybie określonym w art. 337 k.p.k.⁴² To

³⁷ *Ibidem*, s. 27.

³⁸ S. Waltoś, Akt oskarżenia w procesie karnym, Warszawa 1963, s. 59.

³⁹ F. Prusak, Pociągnięcie..., s. 82.

⁴⁰ Postanowienie SN z dnia 18 października 2011 r., sygn. V KK 193/11, Lex nr 1044072.

⁴¹ R. A. Stefański, Czynności..., s. 27.

⁴² Wyrok SN z dnia 9 lutego 2011 r., sygn. II KK 228/10, Prok. i Pr. 2011, dodatek „Orzecznictwo”, nr 7–8, poz. 14.

zaś prowadzi do wniosku, że przedmiotem aktu oskarżenia może być tylko to, co uprzednio zostało podejrzanemu zarzucone⁴³.

Należy więc przyjąć, że w art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. pośrednio sprecyzowano na czym polega „dokładne określenie zarzucanego czynu” w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów. Na treść art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. należy spojrzeć w taki sposób, że wskazuje on minimalną, konieczną zawartość, która musi się znaleźć w opisie zarzutu, aby mógł on zostać uznany za „dokładnie określający zarzucany czyn” (art. 313 § 2 k.p.k.). Oznacza to, że w jednym zdaniu zarzutu należy ująć tak istotne okoliczności zarzucanego czynu, jak „czas” i „miejsce jego popełnienia”, a nadto w sposób syntetyczny, ale czytelny i jasny, należy opisać elementy strony podmiotowej i przedmiotowej składające się na zachowanie podejrzanego i stanowiące o „sposobie popełnienia tego czynu”, jak i jego „okolicznościach” (*modus operandi*) oraz opisać „skutki” czynu, wśród których szczególnie miejsce zajmuje „wysokość powstałej szkody”⁴⁴. Nie jest przy tym wykluczone zamieszczenie w opisie czynu innych jeszcze składników.

Chodzi zatem o zredagowanie, w syntetycznym ujęciu, danych składających się na wszystkie znamiona znajdujące się w dyspozycji danego przepisu prawa karnego, a więc o przeprowadzenie subsumcji zachowania osoby której nadany zostanie status procesowy podejrzanego. Opis czynu powinien w związku z tym zawierać komplet znamion, które zostały wypełnione ustalonym zachowaniem sprawcy⁴⁵. Zarzut ma być równocześnie tak zredagowany, aby jego treść była zrozumiała zarówno w płaszczyźnie przedmiotowej, jak i podmiotowej, a to oznacza konieczność zawarcia w opisie czynu wszystkich jego składników mających znaczenie dla kwalifikacji prawnej bez pominięcia żadnego elementu znamion przestępstwa⁴⁶. W doktrynie podnosi się, że niezbędnym warunkiem dokładnego określenia czynu jest uprzednia analiza dyspozycji określonego przepisu ustawy karnej i wyszukanie jej istotnych elementów. To zaś pozwoli na to, aby każdy element stanu ustawowego zastąpić odpowiednim składnikiem rzeczywistego stanu faktycznego i dzięki temu określić zarzucany czyn w sposób odpowiadający dyspozycji przepisu⁴⁷. Każde znamię przestępstwa powinno być wypełnione treścią zaczerpniętą z danego zdarzenia faktycznego. Chodzi o konkretny opis czynu na podstawie ustaleń faktycznych (tzw. model faktyczny), a nie o opis czynu zabronionego w sensie modelowym, stanowiącym abstrakcyjny wzo-

⁴³ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks..., t. II, s. 128.

⁴⁴ Postanowienie SN z dnia 28 czerwca 2007 r., sygn. II KK 101/07, KZS 2007, nr 10, poz. 44; postanowienie SN z dnia 4 kwietnia 2013 r., sygn. II KK 71/13, OSNKW 2013, nr 8, poz. 65.

⁴⁵ Wyrok SN z dnia 22 marca 2012 r., sygn. IV KK 375/11, OSNKW 2012, nr 7, poz. 78.

⁴⁶ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 30 sierpnia 2012 r., sygn. II AKa 293/12, Lex nr 1236125.

⁴⁷ Z. Malinowski, K. Niementowski, Przykłady konkluzji aktów oskarżenia w sprawach o niektóre przestępstwa przeciwko mieniu społecznemu, Warszawa 1964, s. 4–5; K. Mioduski, Akt oskarżenia, WPP 1953, nr 3, s. 273.

rzec (szablon, matrycę) obrazu przestępstwa (tzw. model ustawowy)⁴⁸. Należy jednak stwierdzić, że w opisie czynu nie powinno się znaleźć nic, co przekracza ramy dyspozycji przepisu ustawy karnej⁴⁹. Czasami bowiem dokładne określenie czynu będzie wymagało zamieszczenia w nim jeszcze innych składników, które dopiero łącznie odczytywane z tymi odnoszącymi się wprost do znamion danego typu przestępstwa pozwolą na właściwe, pełne oddanie zabronionego zachowania osoby której zarzut dotyczy. Tylko wtedy, tak dodane, elementy opisu zarzucanego czynu nie będą zbędne. Słusznie podkreślono w orzecznictwie, że zamieszczanie w opisie przypisanego czynu elementów zbędnych prowadzi jedynie do powstania opisów mało czytelnych i niezrozumiałych, a więc niespełniających funkcji jaką w odbiorze społecznym, w zakresie kształtowania świadomości prawnej, winien spełniać każdy wyrok⁵⁰. Bez wątplenia uwagę tę można, a nawet należy, przenieść na wcześniejszy etap postępowania karnego obejmujący sporządzanie zarzutu w postępowaniu przygotowawczym.

W razie wielości uprawdopodobnionych czynów osoby podejrzanej postanowienie o przedstawieniu zarzutów może zawierać więcej niż jeden zarzucany czyn. Postuluje się, aby w takiej sytuacji na pierwszym miejscu wymienić zarzut najpoważniejszy, a potem czyny łagodniejsze (kryterium wagi przestępstwa). Nie jest jednak błędem opisanie czynów w takiej kolejności, w jakiej były popełniane w rzeczywistości (kryterium chronologiczne)⁵¹.

Zarzut może być skonstruowany tzw. metodą podstawienia (substytucji), gdy zwroty ustawowe, stanowiące składniki dyspozycji danego przepisu karnego, zastępuje się przytoczeniami faktów składających się na zarzucany podejrzanemu czyn. Treść zarzutu może być także skonstruowana w oparciu o tzw. metodę powtarzania (repetycji), gdy zawiera ustawowe znamiona czynu konkretyzowane następnie określeniami odnoszącymi się do ustalonych wydarzeń z rzeczywistości. W rachubę wchodzić może także tzw. metoda mieszana będąca połączeniem dwóch wyżej wymienionych.

Niezależnie jednak od przyjętego sposobu formułowania zarzutu naczelnym celem tych działań jest przejście od abstrakcyjnej istoty czynu do konkretnego opisu zarzucanego czynu odzwierciedlającego zaistniałe zdarzenie zabronione przez jednoznacznie wskazany przepis prawa karnego material-

⁴⁸ I. Andrejew, *Ustawowe znamiona przestępstwa – typizacja i kwalifikacja przestępstw*, Warszawa 1978, s. 16.

⁴⁹ S. Woliński, *Akt oskarżenia*, Toruń 1946, s. 17.

⁵⁰ Wyrok SA w Katowicach z dnia 26 marca 2009 r., sygn. II AKa 49/09, Prok. i Pr. 2009, dodatek „Orzecznictwo”, nr 11–12, poz. 45. Odmienne Postanowienie SN z dnia 18 października 2011 r., sygn. V KK 193/11, Lex nr 1044072. Tak też A. Zachuta, *Opis i kwalifikacja prawna czynu z uwzględnieniem sprawczych odmian przestępnego współdziałania*, Prok. i Pr. 2005, nr 1, s. 53.

⁵¹ R. A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks...*, t. II, s. 77.

nego. Z zachowaniem tego warunku opis czynu powinien być ujęty zwięźle, lecz w sposób dostatecznie orientujący podejrzanego co mu się zarzuca, aby wiedział on przed czym ma się bronić⁵². Opiszem powinny być objęte wszystkie te elementy, które mają znaczenie dla takiego określenia czynu, aby nie było wątpliwości o jakie zdarzenie chodzi oraz które mają znaczenie dla prawidłowej jego kwalifikacji prawnej⁵³. Opis czynu powinien także zawierać komplet znamion, które zostały wypełnione ustalonym zachowaniem sprawcy⁵⁴ oraz musi być tak sformułowany, aby sposób i okoliczności czynu odpowiadały wymogom zastosowanych przepisów prawa materialnego⁵⁵. To oznacza, że z pewnością nie czyni zadość wymogom art. 313 § 2 k.p.k. sformułowanie zarzutu w sposób powtarzający ustawowe znamiona przestępstwa bez ich sprecyzowania i odniesienia do konkretnego zdarzenia⁵⁶. Jednocześnie kwestią drugoplanową jest to, czy przy konstruowaniu zarzutu przyjęta zostanie metoda podstawienia, powtarzania, czy też metoda mieszana. Ustawodawca nie wprowadza wymogu, by w opisie czynu należało użyć słów ustawy nazywających poszczególne znamiona przestępstwa, ani też tego nie zakazuje. Chodzi natomiast o to, aby ów opis odpowiadał znaczeniu wszystkich znamion ustawowych konkretnego przestępstwa, gdyż zasadnicze znaczenie ma użycie takich określeń zachowania sprawcy czynu zabronionego, które jednoznacznie wypełniają treść elementów składających się na jego ustawową postać⁵⁷. Zatem wyrażenia abstrakcyjne i ogólne zastępuje się lub uzupełnia zwrotami konkretnymi, zaczerpniętymi ze zdarzenia faktycznego⁵⁸. Z tego względu nie znajduje zrozumienia stanowisko, wedle którego stosowanie tzw. metody powtarzania przy budowie zarzutu jest zawsze niewłaściwe, gdyż podawanie najpierw ustawowych znamion czynu, a następnie konkretyzowanie ich określonymi wyrażeniami stanowi zupełnie niepotrzebne cytowanie *in extenso* znamion czynu⁵⁹. Wyjątek, krępujący swobodę wyboru metody sporządzania zarzutu, zachodzi jedynie – jak wskazywano w piśmiennictwie – w sprawach dotyczących przestępstw, których strona przedmiotowa polega na lżeniu, wyszydzaniu lub zniesławie-

⁵² J. Bednarzak, (w:) J. Bafia, J. Bednarzak, M. Flemming, S. Kalinowski, H. Kempisty, M. Siewierski, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 1976, s. 364.

⁵³ R. A. Stefański, Czynności..., s. 27.

⁵⁴ Wyrok SN z dnia 22 marca 2012 r., sygn. IV KK 375/11, OSNKW 2012, nr 7, poz. 78.

⁵⁵ Wyrok SA w Łodzi z dnia 19 września 2006 r., sygn. II AKa 130/06, Prok. i Pr. 2007, dodatek „Orzecnictwo”, nr 9, poz. 33.

⁵⁶ J. Grajewski, (w:) J. Grajewski, L. K. Paprzycki, S. Steinborn, Kodeks..., t. I, s. 977.

⁵⁷ Postanowienie SN z dnia 7 lutego 2012 r., sygn. III KK 227/11, Lex nr 1119514; wyrok SN z dnia 24 czerwca 2013 r., sygn. V KK 435/12, Lex nr 1331400.

⁵⁸ S. Waltoś, Akt oskarżenia w procesie karnym, s. 61.

⁵⁹ R. A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, Kodeks..., t. II, s. 78.

niu albo obrazie (np. art. 226 § 1 k.k.), kiedy co do zasady w opisie czynu nie wymienia się użytych przez sprawcę słów, lecz przytacza się je w formie opisowej, a ich precyzyjnie przytoczenie musi nastąpić później w uzasadnieniu aktu oskarżenia⁶⁰. Nie można jednak poprzestać na stwierdzeniu, że podejrzany użył słów „jak w protokole przesłuchania”⁶¹. Podobnie, nie powinno się zastępować niektórych znamion ustawowych, których dalsza konkretyzacja jest niemożliwa lub zbyteczna (np. „zabór w celu przywłaszczenia”)⁶². Jednocześnie nie powinno się posługiwać w konstrukcji zarzutu sformułowaniami nieznanymi ustawie, lecz funkcjonującym w doktrynie (podaje się przykład tzw. lekkiego uszczerbku na zdrowiu, ale będzie to także dotyczyć tzw. średniego uszczerbku na zdrowiu; „ciężki uszczerbek na zdrowiu” jest już bowiem zwrotem normatywnym określonym w art. 156 § 1 k.k.), choć nazbyt stanowcze wydaje się stwierdzenie, że takie działanie jest niedopuszczalne⁶³. Względ na prawidłowość formy zarzutu powinien nakazywać unikanie używania tego rodzaju sformułowań w jego treści, co nie oznacza, że nie będą one mogły być użyte w czasie ustnego podawania podstaw zarzutu, ewentualnie także – choć i tu ostrożnie – w pisemnym uzasadnieniu zarzutu albo w uzasadnieniu aktu oskarżenia. Unikanie wprowadzenia w treść zawartego w zarzucie opisu czynu określeń nieznanymi ustawie, lecz funkcjonujących w praktyce, nie może oznaczać stanowczego zakazu takiego działania, a już z pewnością nie stanowi o wadliwości zarzutu, która go dyskwalifikuje. Przepisy Kodeksu postępowania karnego nie wprowadzają bowiem wymogu, by w opisie zarzucanego (czy też później również przypisanego) czynu należało używać słów ustawy nazywających poszczególne znamiona przestępstw. Chodzi natomiast o to, aby sformułowany opis odpowiadał znaczeniu wszystkich znamion ustawowych konkretnego przestępstwa⁶⁴. Dlatego – jakkolwiek wydaje się, że warunkowo – dopuszcza się użycie sformułowania „wyłudzić”, o ile z całokształtu sformułowanego opisu czynu wynika, że działanie podejrzanego polegało na doprowadzeniu innej osoby, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, do niekorzystnego rozporządzenia mieniem poprzez wprowadzenie błąd (co zasadniczo odpowiada znamionom przestępstwa określonego w art. 286 § 1 k.k.). Stwierdza się, że użycie zwrotu „wyłudził” w opisie czynu z art. 286 § 1 k.k. jest znaczeniowo równorzędne z ustawowym zwrotem wskazującym na cel działania sprawcy jakim jest osiągnięcie korzyści majątkowej. Każdemu bowiem „wyłudzeniu” towarzyszy taki właśnie zamiar – zarówno wtedy, gdy sprawca działa, by

⁶⁰ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 30 stycznia 2002 r., sygn. II AKa 577/01, OSA 2002, nr 1, poz. 6.

⁶¹ H. Kempisty, *Metodyka pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 1986, s. 758.

⁶² R. A. Stefański, *Czynności...*, s. 30.

⁶³ Wyrok SA w Lublinie z dnia 16 października 2001 r., sygn. II Aka 209/01, OSA w Lublinie 2001, nr 17, s. 27–28.

⁶⁴ Wyrok SN z dnia 24 czerwca 2013 r., sygn. V KK 435/12, Lex nr 1331400.

osiągnąć korzyść majątkową dla siebie, jak i wówczas, gdy dąży do osiągnięcia takiej korzyści dla kogoś innego (por. art. 115 § 4 k.k.)⁶⁵.

Przy zachowaniu wszystkich wcześniejszych uwag stwierdzić należy, że skrótkowe, czy też nieprecyzyjne, sformułowanie opisu czynu w zarzucie nie dyskwalifikuje go tylko z tych powodów, gdy jednocześnie sama istota zarzucanego czynu jest – pomimo tych wad – czytelna i jasna⁶⁶.

Bibliografia

Systemy prawa

1. Kosonoga J., Cora S., Dudka K., Eichstaedt K., Kiełtyka A., Kordeczuk J., Kosonoga J., Kulesza C., Rogalski M., Skorupka J., Stefański R. A., Tylman J., Woźniewski K., System Prawa Karnego Procesowego. Tom X – Postępowanie przygotowawcze, Warszawa 2016.

Komentarze

1. Augustyniak B., Eichstaedt K., Kurowski M., Świecki D., Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2003.
2. Bafia J., Bednarzak J., Flemming M., Kalinowski S., Kempisty H., Siewierski M., Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 1976.
3. Boratyńska K. T., Górski A., Sakowicz A., Ważny A., Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2013.
4. Bratoszewski J., Gardocki L., Gostyński Z., Przyjemski S. M., Stefański R. A., Zabłocki S., Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 1998.
5. Gabriel-Węglowski M., Regulamin prokuratury. Komentarz do § 121–272 oraz § 329–345 Regulaminu urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, Warszawa 2013.
6. Grzegorzczak T., Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Komentarz do art. 313 k.p.k. – wyd. elektroniczne Lex Omega 2014.
7. Grzeszczyk W., Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2007.
8. Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2011.

Monografie

1. Andrejew I., Kwalifikacja prawna czynu przestępczego, Warszawa 1987.

⁶⁵ Wyrok SN z dnia 29 marca 2011 r., sygn. III KK 321/10, Lex nr 846388.

⁶⁶ Postanowienie SN z dnia 25 sierpnia 2005 r., sygn. III KK 309/04, OSNw SK 2005, nr 1, poz. 1562.

2. Andrejew I., Ustawowe znamiona przestępstwa – typizacja i kwalifikacja przestępstw, Warszawa 1978.
3. Grzegorzczak T., Tylman J., Polskie postępowanie karne, Warszawa 1998.
4. Grzeszczyk W., Postępowanie przygotowawcze w kodeksie postępowania karnego, Kraków 1998.
5. Kalinowski S., Polski proces karny w zarysie, Warszawa 1979.
6. Kempisty H., Metodyka pracy sędziego w sprawach karnych, Warszawa 1986.
7. Malinowski Z., Niementowski K., Przykłady konkluzji aktów oskarżenia w sprawach o niektóre przestępstwa przeciwko mieniu społecznemu, Warszawa 1964.
8. Prusak F., Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym, Warszawa 1973.
9. Siewierski M., Tylman J., Olszewski M., Postępowanie karne w zarysie, Warszawa 1973.
10. Tarnowska D., Instytucja przedstawienia zarzutów w polskim procesie karnym, Szczecin 2013.
11. Waltoś S., Akt oskarżenia w procesie karnym, Warszawa 1963.
12. Waltoś S., Proces karny. Zarys systemu, Warszawa 2003.
13. Woliński S., Akt oskarżenia, Toruń 1946.

Artykuły

1. Golik C., Uzasadnienie decyzji o przestawieniu zarzutów w postępowaniu przygotowawczym, WPP 2019, nr 3.
2. Golik C., Zawiadomienie o wszczęciu postępowania przygotowawczego przeciwko określonej osobie (art. 21 § 2 k.p.k.), PS 2015, nr 3.
3. Krasny K., Prawidłowe formułowanie zarzutów i konkluzji aktów oskarżenia, Prok. i Pr. 1995, nr 11–12.
4. Ludwiczek A., Wszczęcie postępowania przeciwko osobie jako moment przerwania biegu terminu przedstawienia karalności, Iustitia 2012, nr 2.
5. Mioduski K., Akt oskarżenia, WPP 1953, nr 3.
6. Stefański R. A., Czynności przedstawienia zarzutów, Prok. i Pr. 2013, nr 7–8.
7. Stefański R. A., Skuteczność przedstawienia zarzutów, Prok. i Pr. 2013, nr 6.
8. Zachuta A., Opis i kwalifikacja prawna czynu z uwzględnieniem sprawczych odmian przestępnego współdziałania, Prok. i Pr. 2005, nr 1.

Inne

1. Szymczak M. (red.), Słownik języka polskiego, Warszawa 1981.

Drawing up a charge of committing a crime

Abstract

The article deals with the issues related to the activities of the pre-trial investigation authorities that boil down to the formulation of a charge of committing a crime against a certain person. The title “drawing up a charge of committing a crime” – both in formal-procedural terms and in purely technical terms – is the first component of the set of actions leading to the referral of a pending investigation or prosecution against a person. The author of the study – with reference to the relevant norms of the Code of Criminal Procedure and the implementing acts – conducts deliberations through attempts to interpret the successively emerging, definitely practical, issues and problems arising from the application of these provisions in the currently given normative wording. Outside the scope of the study are left the issues of the material and formal conditions that must exist in order for it to be permissible and justified for the procedural authority to proceed to the formulation of the charge of committing a crime, as well as the issues concerning the subsequent activity of announcing to the suspect the already prepared charge of committing a crime and his interrogation.

Key words

Presentation of charges, issuance of an order to present charges, order to present charges, charges, criminal charges, suspect, pre-trial proceedings.